National Library of Israel

Doar Hayom - דאר היום, 29.04.1927, page 3

מבעד למסוה
(שעורים בהסתכלות)

אמר רבי עזמות: על שלשה דברים תל־אביב עומדת — על הראינע ועל הראדיו ועל פּרנסה:

בראי־נע: רואים ואין שומעים, בראדיו: שומעים ואין רואים, ופרנסה — לא רואים ולא שומעים, ומאמרו הידוע של מ. גץ ע"א כ"ב אלפים מאחב"י שקבלו קמחא דפסחא בת"א — יוכיח !

* * *

ואתם, רבותי, תשאלו אולי — ולא אולי אלא בודאי תשאלו — מפני מה לא נסעתי גם א נ י לישיבת הועד־הפועל בלונדון ? כל "המאכ־ערם" הגדולים עם הקטנים נסעו כלם ור' עזמות יכבד וישב בביתו ? היתכן ? וע"כ אגלה לכם — אבל רק לכם ! — את הסוד כי נשארתי כאן מפני כמה טעמים:

ראשית: הלא חזרתי בשבוע זה על פתחי כל הסוכנויות של האניות בעירנו ולא יכלתי בשום אפן להשיג כ ר ט י ס, לא ב"קבינט־דלוקס עם חברי ממלון־יוז ולא במחלקה ראשונה ואף לא בשניה ואפילו בלי הנחה, מחמת שמלון־יוז נשאר כלו ריק וב"פיק" ברכים ממש, וכבר תלו אפילו מודעות "משרדים להשכיר", לארך כל הפרוזדור לזמן חדשים אחדים... והשנית — וזהו העיקר ! — אינני נוסע לקונגרסים בקולסבד או בלונדון אלא באניה ש ל י, ב"קרניאליה". כידוע. וחוץ מזה הרי הסומקינג הלבן שלי, לא־עליכם, נתמעך קצת מנבי־מוסה ואינו מתאים ללונדון, ובכלל שואל אני אתכם, תלמידי ותלמידותי החביבים, איככה אוכל לנסע פתאום ולהשאירכם בלא השגחה ומי יכתב לכם את ה"עזמות" ?

הן באסרו־חג זה עמדתי ברחוב יפו ל"סכסך" את נעלי והנה נגשו אלי 3 יהודים ספרדים בבגדיהם המזרחיים ובתרבושיהם האדומים ואחד מהם פנה אלי בעברית גרונית ואמר:

— "לא נשתעשנו בשבת זה !"

וכשחשב שלא הבנתי היטב את דבריו הוסיף ואמר: "לא שלחתי את העתון של שבת זה לאחי בניו־יורק.. אני שולח לו בכל שבת !"

* * *

ובכל זאת בחכמה עשו מנהלי מלון יוז, שקבעו לתיליפון שלהם את המספר 671 ממש כמנין "ההנהלה הציונית". ואחריהם החרו החזיקו גם אנשי הועד הלאומי שקבעו לתיליפון שלהם את המספר 298. מתחילה היו ליצני הדור עושים נוטריקון ואמרו שזהו כמנין "רצח" ואולם משעה שהצליח הועה"ל בענין האחדות לבחירות העיריות בארצנו (חוץ מאודיסה שלנו, כמובן) בדק ומצא בעל הלוחות שלי כי המספר 298 הוא בגימטריא: "ועד הלאומי לכל יהודי א"י" — ואפלו של אגד"י !..

* * *

לא זכיתי להשתתף בועידת הסופרים בת"א ואולם איך אומרים הבריות ? — בשורות טובות נשמעות מרחוק, ותלמידי הרבים (כן ירבו !) מבין הסופרים ודוקא מהמובהקים שבהם (ולא מה"דאר־היומניקעס !), מספרים לי כל מה שרוצה ה"קליק" להשתיק ולהחניק אך לריק כי עזמות הוא "מזיק" ואינו מצדיק אפילו את ביאליק....

עיניכם הרואות, רבותי, כי מרי דברי בסופרינו ובמשוררינו נחה גם עלי רוח השירה והריני חורז חרוזים ודוקא עפ"י המשקל הספרדי ובקרוב יופיע אי"ה גם ה"ביוסט" שלי ב"כתובים" ויאמרו: הגם עזמות במשוררים ? אגב, זכינו כבר לגליון ל"א "כתובים", ומתעוררת בי שאלה ארורה: האם אלה "כתובים אחרונים" ?

ואולם, לא זאת רציתי לספר לכם הפעם. עיקר כוונתי בזה היה לספר לכם מעשה אחר, מעשה שהיה במשורר צעיר ושמו טלפיר (שוב פעם חרוזים !) והוא מיטיב שיר לא "בדביר" ולא ב"הפועל הצעיר", שעלה על הבמה והשמיע קול ברמה כי עורכי הכתובים (קשה לבחר בחרוז: אם "אהובים", או "עלובים" או "זבובים"..) רוצים להשתיק ולהחניק את הסופרים הצעירים בחרוזים ובלי חרוזים. ולא יכול עוד ר' יעקב להתאפק וצעק לו מעל הבמה: "שתוק, ה ד י ו ט !". כמובן, שהמשורר הצעיר לא שתק וקמה מהומה באולם עד שעוזיך "המולדת" נאלץ לקבל את דבריו חזרה.

ואולם מה עשה טלפיר ? — נטל אחד משיריו ורשם עליו בכתב ידו את השורות האלו: מוקדש ליעקב פיכמן

בברכת "ה ד י ו ט".

הוא אשר אמרתי: מעטים ונדירים מאד הם הסופרים שהם דומים לכתביהם הנעלים. אצלם היה אחד ושמו אנטול פרנס ואצלנו אולי — אחד העם..

* * *

ושוב מעשה בסופר זקן, בקי ורגיל, שבא לועידת הסופרים בת"א וישב על אחד הספסלים. בקש הזקן לישב בשלוה והנה קפץ עליו רוגזו של צעיר אחד מן הסדרנים שעמד לפניו ושאל: כ ר ט י ס ? ("דאוואי בילי‌עט !" בלע"ז).

התחיל הזקן מפשפש בכיסיו ובמכנסיו:

— "כ—כ—כרטים ?... אין לי ב—ב—ביליעט!.. שכחתיו ב־בית!"..

— "ובכן, צא החוצה !" פקד הצעיר בהראותו באצבע על הדלת.

לא הועילו כל הפצרותיו ומחאותיו, קם הסופר הישיש לפני הסדרן הקטן לקיים מה שנאמר: אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים — ויצא במחילת כבודו מן האולם...

נזכרו הסופרים א ח ר המעשה, כנהוג, כי זהו סופר זקן, שכתב מכתביו מא"י עוד ב"כנסת" בשעה שעורכי ה"כתובים" היו עדיין בחתוליהם. במחילת כבודם, וגרשוהו מהספת בנחלת סופרים ב"ארץ אבותינו" ושלחו לו מכתב התנצלות, ואולם הוא ענה להם כאדם וכסופר מן הישוב שהוא מוחל וסולח להם.

"איך נאמר שם ? "אלהים, סלח להם, כי אינם יודעים מה שהם עושים !"...

* * *

ומכיון שאנו מדברים בסופרים גדולים נימא מילתא גם לכבוד האורח החשוב והסומך המפורסם שלנו — ש ל ו ם א ש, שהזדרז והקדים לבוא הפעם ב"הארץ", לא בא כלל ל"אותו דבר" והגיע בזמנו במקרה ב"דאר היום".

איני יודע אם כבר ספרתי לכם פעם את המעשה — לך זכור מה שכתבתי בשלש מאות וחמשים שעורי במשך שמנה שנים כמעט ! — ואולם ישנם דברים שכדאי לספר אותם פעמים וגם שלש, ואחד מהם הוא בלי ספק המעשה הקלאסי הזה:

מספרים כי עוד לפני המלחמה, בשבקו שלום א ש את א"י, טייל פעם בבקר לא־עבות אחד עם ידידו ברחובות ת"א והתווכחו שניהם, כמובן, על ה—אידיש והעברית. הלוחם האידישסטי הגדול טען ואמר ששפת האם שלנו היא ב כ ל־ז א ת "אידיש" ולא עברית וחברו טען והוכיח לו את ההיפך. והנה הופיע לנגד עיניהם ילד קטן שהלך לבית הספר, ילקוטו תחת זרועו ושקוע בהרהורים קטנים על משחקיו ושעוריו..

— "הבה ננסה את הילד הראשון הזה, שפגשנו בדרכנו זה" — אמר לשלום אש — "נסה־נא להקניטו פתאום ובהיסח הדעת ונראה באיזו לשון יענה לך ?"

אומר ועושה, נגש שלום אש על קצה אצבעותיו מאחורי הילד, תפש באזנו ומשך. נזדעזע הילד פתאום ומבלי ראות גם את פני התוקף אותו ובאפן אינסטינקטיבי נזעק מתוך כאב בעברית חיה ומצלצלת.

— לך לעזאזל !"

— "צדקת, ידידי — אמר שלום אש— לחברו "נעניתי לך, חביבי, עתה ידעתי כי אמנם העברית היא שפת־האם של ילדינו בא"י"..

* * *

ושוב מעשה — ג"כ אמתי, מחמת שר' עזמות אינו מספר בבא־מעשיות ! — מעשה מספר־הזכרונות שלי, בסופר זה, שבקר, בפעם הראשונה לפני עשרים שנה בערך את א"י וירושלם. ידידיו ומכריו המעטים בעירנו אז — זה היה, כמובן, לפני אספת טשרנוביץ ואפילו לפני ענין המילה ועוד טרם הציגו את חזיונותיו על במות מילין ואמריקה ולא יצאו לו מוניטין בעולמנו הספרותי בקצורי הזכינו את הסופר הצעיר הקריא מיצירותיו באולם מלו "הכרמל" אשר אצל מאה שערים ובימים ההם לא היה עדיין "תיאטרון ציון" וגם לא אולם רחב ורטוב ב"בית העם", והנה יצא קול בעיר כי הסופר "שלום־עליכם" בא לעיר ומובן מאליו כי כל משכילי הדור שבזמן ההוא, רצו לראות ולשמע את הסופר הליצן הגדול..

וזכורני — תריסר ספסלים עלובים עמדו הצים ריקים באולם־הכהה — כי מי ידע אז ממנורות הלוקס עד בוא קונסטנטינובסקי מאודיסה ! — וכלנו חכינו וצפינו בשבע עינים ובדפיקת הלב לראות את "שלום־עליכם", והנה... מאחורי דלת צרה הופיע עלם צעיר וגבוה, בעל חטם יהודי וארוך, עינים תוהות, דשי בגדו מופשלים למעלה מסביב לצוארו והוא עצמו עומד ומביט..

הקהל דמה שזהו עוזרו או בן־לויתו של הסופר וחכה ל"שלום־עליכם", ואולם העלם ישב על הכסא לפני שלחן קטן ולאור העששית הוציא מכיסו מחברת לקרא.

— "אני מתכבד.. — קרא פתאום צעיר אחד מן הצד — להציג לפניכם את הסופר שלום...אש.

אכזבה נוראה תקפה את כל הקהל, שצפה לראות את "שלום־עליכם", הביטו איש בפני רעהו מתוך תמהון, ואחדים התחילו עוזבים את האולם..

כשפתח הסופר לקרא את ה"עיירה" שלו והוציא מפיו בז'רגון הפולני ובמבטאו את השם "שטאייטעלע" פרץ פתאום צחוק אדיר מפי הקהל והמטרוניתות הכבודות שישבו בשורות הראשונות נחנקו ממש מצחוק בתוך ממחטותיהן הקטנות. ואולם הסופר לא השגיח בהן והוסיף לקרא. וככל אשר הוסיף לספר בחם ובהתלהבות, כן נשתתק הצחוק. נתישרו קמטי־העליזות על פני הקהל, החטמים נתארכו והפנים נתרצנו (מלשון "רצינות") ועיני המטרוניתות העגונות הזילו דמעות בכי...

וכאשר הפסיק שלום אש את קריאתו ישב הקהל נדהם על ספסליו ולא רצה ולא יכול לזוז ממקומו כאלו נדבק במסמרות. לסוף נגשה גברת כבודה אחת מהצהקניות אל הסופר ולהצה את ידו מתוך הכרה:

"תודה אדוני שלום־עליכם. כלומר: שלום־אש !".

* * *

ועדיין אנו מתאוננים כי אין השפה העברית מתקדמת בארצנו !

הנה, למשל, מספר לי תלמידי כי עבר ברחוב יפו בלוית צעירה פולנית לפני קפה ערבי וראתה את בני־דודנו, שהם יושבים בחוץ ובהתחבה גרולה, פיטום הקטרת בפיהם ובועות המים קופצין ורוקדין בתוך הבקבוק בול־בול־בול...

— מה שם "זה" ? — שאלה — הבחורה מאת הלויתן שלה בהראותה באצבע על הבקבוק והצנור הארוך שקצהו בפי הערבי.

— "נרגילה" — ענה לה תלמידי

—אה !" — אמרה הצעירה הפולנית — זה בא בודאי מן הרקוד "ה ב ה נ ג י ל ה !"..

וכי תעברו בחוצות ירושלם ור־איתם עדיין מודעות גדולות מנשף רקודים שערך המועדון "מנורה" וכתוב שם באותיות גדולות:

"תזמרת ג'ז בנד", שפירושו בעברית הוא — "תזמורת גז' תזמרת", ממש כמו: מים־אחרונים־וואסער..

* * *

ואם תשאלו מה ענין "עם ה'" אצל הסרט של הראי נע שהוצג בת"א ובירושלם (אבות ובנים), ושאין בו לא עם ולא ה' ?

והתירוץ הוא: שם במדרש אברבנל אשר בת"א ראו את שם הסרט באנגליש His people שהוא התרגום המדויק מצרפתית Les siens ובלה"ק של הסינמה יצא "אבות ובנים". ומחמת שהמלה הראשונה נכתבה ב־H רבתי כנהוג בשפות הלטיניות בראש כל משפט, חשבו כי His זה הוא מכוון לשמים ואם His הוא הקב"ה הרי ה"פיפל" הוא עמו ויצא מזה "עם ה'" — סגולה בדוקה לריקלמה בחג הפסח...

אגב, פגשתי בשבוע זה באחד מתלמידי מסוחרי ירושלם ושאלתיו על מהלך העסקים שלו בפרט ושל אחב"י בכלל:

— ממש כמו ב ס פ י ר ה — הוא אומר — שסופרים ומונים ובכל יום ויום הולך ופוחת ואסור לגלות באיזה מקום (מצב) עומדים..

* * *

ואיך אומרים הסופרים המודרניים שלנו ? — היסתוריה חוזרת על עצמה, והא ראיה:

לפני אלפים שנה ויותר באו היוונים לירושלם והכו אותם החשמונאים וגם עכשיו במאה העשרים באו היונים (אטום) ממצרים ולקו שוב מה"חשמונאי" אחת למעלה ושבע למטה לכבוד הרגל לקיים מה שנאמר: לא — שבעה דברים בגולם אלא שבעה "ג ו ל י ם" ברבנ־אחר, כנראה בזכות עוג־מלך־הבשן, שהביאו היהודים האונגרים מחיפה לשוער, שיכול לתפש בידיו לא רק את הכדור אלא גם אוירון בשמים..

ואולם ההבדל הוא רק בזה שאז קרה הנס בהנוכה והפעם באחרון של פסח, אז בימי מתתיהו הכהן ובניו לא היו יהודים מדיארים ופרופיסיונליים אלא מתנדבים "מי לה' אלי !" והחשמונאים לא חשבו אז על נסיעתם לאמריקה, אולי מפני שטרם נתגלתה אז — ומכתבו של הד"ר ארנסט סימין יוכיח !..

וירושלם עיה"ק התקדמה ב"ה לא רק בספורט אלא גם באמנות התיאטרונית, שאפילו בבתי המלון הציגו התיירים בעירנו בזמן האחרון את "הדבוק", כמו בת"א לפנים, אלא שכאן היו שני גבורים אחרים: הוא בושי (לא איתיאלי !) והיא "משחקת" צעירה תיירה בת ט"ו.

* * *

אין מה לדבר — האמנות החזיונותית הולכת ומתקדמת בארצנו. כנראה, שהשדוך בין האשכנזים והספרדים על הבמה ב"מלך הקבצנים" הצליח ממש בשדוך זה שנעשה בין דניאל הספרדי ותאומי האשכנזי, — והוששני ששניהם לא יוכלו להחזיק מעמד, — כמו על הבמה. מלך הקבצנים היה אמנם ספרדי אבל לא טהור, לא בלשונו ולא בלבושו, רק יענקילי שיחיה, משרידי הבמה האמנותית ידע לקשקש על הבמה בקופסה ולא בקומקום...

נכנסתי בחול־המועד זה ל"ישורון" כדי להתפלל עם כל המשכילים והאריסטוקרטים שלנו, והנה מצאתי פ ס ל בהיכל אלהים ולא רק פסל אחד של "לפני המזרקה" אלא גם פסלים אחרים ולא ידעתי אם הם של הד"ר ביסקינד ושלמה שילר ז"ל או של בני־דודים ?..

נכנסתי גם לעזרת־נשים שבבית הספר לנערים והנה מצאתי שם נשים צעירות תלויות על הקירות בתוך מסגרות וצעירות סובבות ומסתכלות בהן.

ולחש לי בן־לויתי הליצן: אל תקרא "ויהי בישורון מלך" אלא "ויהי בישורון "מדלך" (נערות).

ובכ"ז מודה אני ומתודה לפניכם רבותי כלפני בני ויוצאי חלצי ממש, שאינני מודרני כלל ואיני מבין ובקי גדול ב"אמנות" ומכש"כ בכל מחלוקת "הפוסקים" בדבר האמנות האכספרסיוניסטית והריאליסטית, שנתעוררה במחננו בזמן האחרון וגרמה לערבוביה משונה.

יכול אני עוד להבין קצת את תמונותיו של הצייר ב ר נ ש ט י י ן בזכרון־משה שאין לפניו אלא מה שעיניו רואות ולבו חש או למשל תמונות ל. בלום בתערוכת האמנים, המראה לנו את י ר ו ש ל י ם האמתית בין השמשות, ואולם לאחר שבקרתי את כל התערוכות בעירנו מראובן ועד צוקרמן ושאר מלכלכי־בד בעירנו (הן זכינו ב"ה בפסח זה ל ש ש תערוכות גדולות בארצנו !) והסתכלתי במסוה ובלא מכוה אל כל התמונות ישר והפוך (וביחוד "והפוך"...), אז נזכרתי במעשה קטן ונאה שספר יעקב תם ב"העולם". שנכנס לצייר מאנכין וכיון שנודע לו שסופר הוא הושיבהו על כסא והתחיל מצייר אותו. בעז"ה כעבור שלשה ימים גמר.

כשבא הסופר יעקב תם לראות את תמונתו ידע את מי ר צ ה הצייר לצייר, והנה פניו פני אברך משי, עשה צבע משית־סלק, שפתיו — שפתי ברמינן והטמו משונה כשופרו של משיח.

שאל: ומה הדמיון ביני לזה ?

גער בו: ה צ ל מ ן. אנכי ?

גמגם: אבל למה דוקא כך ולא אחרת ? למה שפתי כפני המת ופני כפני אברך ולא להיפך ?

וענה לו, ש כ ך הוא רואה אותו, וזהו פרצופו שלו האמתי, ולא זה שאני נושא זה ארבעים שנה.

— אם כן "למה זה אנכי" ? כלומר, למה ישבתי והיה לי להטריח עצמי שלשה ימים, הלא אפשר היה שתשב זוגתי והיה מסתכל בה ומצייר א ו ת י ?

וענה הצייר: דוקא מטעם זה, שלא ירבה בדמיון בשוגג, וכיון שאני יושב, הוא רואה ממה שיתרחק, כדי שלא יעלה הלילה פוטוגרפיה בידו.

ומגפת האכספרסיוניזמוס פשטה גם במחנה הכתבים וה"קורספונדנטים" של העתון "החגון", וה"כרוניקה" של הקורספונדנט שלו מירושלם בדבר הרצאתו של בן־אבי אצל מגיני השפה הלא יוכיח !

הכל יודעים כי סולומיאק היה היחידי שיצא את האולם ותומ"י התחרט על המעשה והודה למכרו שעשה "שטות" והנה ראה הכתב של העתון הת"א כי עוד אחדים עזבו את האולם. וכי צ ל מ ן הוא הכתב הזה, שימסר תמונה מדויקת מכל מה שהיה באולם ? ועוד זאת ר' עזמות התלוצץ בנאומו על הכתב הלטיני וספר על אודות "בטשאיטשון וביומיטשון" (בחייכון וביומכון) ואמר בפרוש שהוא מתנגד לספר "אבי".

ואולם הקורספונדנט החגון שלנו כשמו כן הוא ר ח ק מן האמת בכונה, כדרכו, כדי שלא יעלה חלילה פוטוגרפיה בידו, כציוין של יעקב תם. והידיעה שלו היא פשוטה וקצרה: ר' עזמות הציע (לא פחות ולא יותר!) לפני הקהל לצאת במחאה נגד ביאליק בגלל דבריו החריפים (זלזולים קרי) נגד בן־אבי, אלא שקרה נס "והקהל מחה נגד הצעה זו" ומה עושה הקב"ה ? והמעשה הוא קצת אחרת: ר' עזמות לא הציע הצעה שכזו — שוטה כזה אינני עדיין ! — אלא שעלה על הבמה ומחה כנגד הזלזולים, אבל צעירי הגדוד, גבורי־הלשון שלנו, נבהלו, כנראה, מדבריו שמא יבולע להם ולריקלמה ולכל הטררם שהקימו מסביב ל"מוסד"ל" ההדש שלהם בארצנו — ותו לא !...

ומברך אני שבע ביום את האל היושב בשמים, שלא הטיל חרם דרבנו גרשון גם על העתונים בעירנו. ומה אם ישנם שנים ושלשה עתונים בארצנו, הולך העתון ה ה ג ו ן ומוסר בעתונו תמונה הפוכה מפני שכך ה ו א רואה ורוצה שגם אחרים יראו כמוהו ולא את הפרצוף האמתי של האספה — מי יודע כה היה גורלנו והלקנו בעולמנו זה לו זכינו רק לעתון "הגון" אחד כזה בביתנו הלאומי ? כי או היו מבינם לנו "טשיקה" לכל פרטיה ודקדוקיה, נוסח אודסה ממש... אלא שהקב"ה מקדים רפואה למכה, ואת עתון הבקר לעתון הת"א והוא מכפר הכל. דברים כהוייתם, לא מעשה־להטים ואכספרסיוניסטים אלא פשוט תמונות ריאליסטיות ו"פוטוגרפיות" ממש, כבן־דוב או כשוויג" — והמאמר המפרט ב"דאר היום" ע"א הרצאה והוכוחים הלא יוכיח !...

והנחמד שבכל הדבר הזה הוא, שהקורספונדנט ה"הגון" שלנו לא היה כלל באספה וה"מודיע" שלו מסר לו דוקא פרטים נכונים — כפי שהגיד לי בעצמו — אלא שהוא הפך את היוצרות ומסר לקוראי עתונו תמונה אכספרסיוניסטית ממש — לא עובדות ומעשים אלא בדותות וסרוסים, לא דברים כהויתם אלא דוקא פרושים ומטעמים מהרהורי לבו...

הוא אשר אמרתי: הקורספונדנט החגון אינו חלילה, שקרן וכזבן וזייפן — בטויים חריפים כאלה נתנו למונופול בפי משוררינו הגדולים ! — אלא כתב אכספרסיוניסט־שקרניסט...

ברגע זה שחרקו לי, כלומר: תלפנו לי מוינה את הבשורה הטובה והנעימה ע"א התרומה של 1300 פונט לטובת קרן־היסוד. (עיין המברק של סט"א לדאר־היום). ואמנם צדק מי שאמר כי הנותן בעתו כנותן פי שנים, מחמת שגם הסכום חוינאי בא בעתו כדי לכסות רק את ההוצאות הקטנות של נוסעי מלון יוז ושאר ה"מלונים" בעירנו ללונדון.

ומחמת שהנוסעים המסכנים שלנו צפויים הם בקיץ זה לטלטולי־דרך מרובים, ועד שלא יספיקו לשוב מלונדון יהיה עליהם כבר לחזור אל הקונגרס בבזל — כי ע"כ אני מציע לטובתם ולטובת הישוב בכלל ש י ש א ר ו שם עד הקונגרס ועד בכלל, בחינת זה נהנה וזה אינו חסר, ובינתים ימצאו מסתמא עוד מנדבים ותורמים כאלה בוינה או במקום אחר לקרן־היסוד...

עזמות